

indeholder yderligere i en designation fra 1635 over breve om Reinbek en registrering af en visse af kejser Frederik 2.s afståelse af landet nord for Elde og Elben 1214, Dipl. Dan. 1. rk. V nr. 48, men som det bemærkes på s. 124, kan den næppe knyttes til klostrets historie. Bogen er forsynet med udmærkede registre. Som smudsomslag er benyttet en fortræffelig gengivelse af den ældste original af 1224.

Herluf Nielsen

NYERE TID

THOMAS LINDKVIST & KURT ÅGREN: Sveriges medeltid. Stockholm, Esselte Studium, 1985. XI + 148 s.

GÖRAN BEHRE, LARS-OLOF LARSSON & EVA ÖSTERBERG: Sveriges historia 1521-1809. Stormaktsdröm och småstatsrealiteter. Stockholm, Esselte Studium, 1985. IV + 301 s.

MICHAEL ROBERTS: The Age of Liberty. Sweden 1719-1772. Cambridge University Press 1986. IX + 233 s. £ 25,00.

»Det är inte lätt att vara mås« konstaterer Eva Österberg i en afhandling om historieskrivningen om det gamle svenske landbosamfund (Svensk Historisk tidskrift 1986:3, s. 298-325), hvori hun sammenligner sig med den spejdende måge over Vestkystens urolige vande, der nu og da dykker ned efter en prægtig sild, men i hovedsagen jager de store stimer. Præcis det samme fugleperspektiv må anlægges, når forskere skal skrive oversigtsfremstillinger, hvor store og komplicerede problemer, der har optaget historikerne i generationer, skal koges ned på få linier.

Sten Carlssons og Jerker Roséns Svensk Historia I-II fra 1962 har med rette været berømmet og efterlignet i mange lande som et fint eksempel på et oversigtsværk især til brug for universitetsundervisningen, der ikke mindst i kraft af de brede, ræsonnerende bibliografiske afsnit både kunne bruges til sammenhængende læsning og som et praktisk udgangspunkt for videre studier. Carlsson/Rosén er imidlertid blevet for stor til de reducerede krav i de svenske studieordninger, og desuden forældes de bibliografiske afsnit jo hurtigt. Derfor har det været nødvendigt at påbegynde udgivelsen af en ny serie lærebøger til brug for »grundutbildningen« i historie, hvoraf de to første her skal præsenteres.

Den første i serien er Thomas Lindkvists og Kurt Ågrens bog om middelalderen. Hvis den afspejler kravene til svenske historiestuderendes grundlæggende kendskab til landets historie i middelalderen, så kan de ikke blive overbebyrdede ved læsning af de 136 sider let tilgængelig tekst. Forfatterne erklærer i indledningen, at de skriver ud fra den historiske materialismes grundholdning og proklamerer derfor på side 1, at forandringer i produktionsforholdene griber ind i alle andre relationer mennesker imellem. Argumenterne for denne ikke helt nye påstand kniber det nu lidt mere med, eftersom de eneste markante ændringer i produktionsforholdene i perioden, der omtales i bogen, synes at være en udokumenteret påstand om, at fast bebyggelse ikke forekom i forhistorisk tid, samt at der ved middelalderens begyndelse skete en forskydning i landbrugets orientering fra kvægavl mod agerbrug (s. 27).

Disse ændringer skulle så være årsag til en kraftig forøgelse af produktionen, der bevirkede, at samfundet blev omdannet fra et ættesamfund til et klassesamfund med godsejere og fæstebønder. Det virker næsten som om forfatterne i det afsluttende afsnit (s. 128) er flove over at måtte indrømme, at der allerede i vikingetiden skabtes et merprodukt i landbruget, som kunne udnyttes i handel og håndværk f.eks. i Birka, og at der faktisk var stormænd også i vikingetiden. Det passer heller ikke rigtigt ind i modellen, at langt størstedelen af de svenske bønder var selvejere, og at også fæstebønderne var juridisk selvstændige personer, samt at de svenske hovedgårde var så små, at hoveriet ikke spillede nogen større rolle i middelalderen. På baggrund af det erklærede historiesyn er bogens disposition også mærkelig. Efter en indledning om den historiske materialismes fortræffeligheder følger tre hovedafsnit: 1) Samfundets organisation, 2) Produktionen og de sociale grupper og 3) den politiske historie. Man ville jo umiddelbart have ventet, at afsnit 2 kom først, og således som det foreligger, er det faktisk vanskeligt at forstå f.eks. redegørelsen for landskabslovene, før man har læst afsnittet om landbrugsproduktionen.

Forfatterne har haft den vanskelige opgave at skrive Sveriges politiske historie fra vikingetiden til Gustav Vasa på 35 sider, og resultatet er desværre blevet en opremsning af data uden større sammenhæng. Derimod er den 10 sider store kommenterede bibliografi, der afslutter bogen, ganske vellykket og absolut anvendelig til videre læsning.

Det næste bind i serien er af væsentlig højere kvalitet end det første. Det er skrevet af Lars-Olof Larson og Eva Osterberg, der i fællesskab behandler perioden 1521-1721, medens Göran Behre har skrevet afsnittet 1721-1809.

Det lykkes faktisk for de tre forfattere på de disponible 279 sider at give en god og læseværdig, diskuterende beskrivelse af Sveriges historie i perioden, med redegørelser for de problemer, hvorom der har været større faglige diskussioner. Det enkelte emne bliver naturligvis noget kortfattet behandlet, men tilsyneladende får de det væsentlige med.

Det er forståeligt, at der kun kan blive plads til at behandle det egentlige Sveriges historie uden hensyn til nabolandene, heller ikke Finland. Svagheden herved viser sig især i de udenrigspolitiske afsnit. Det er således under skildringen af den nordiske syvårskrig uheldigt, at Frede P. Jensens afhandling (Danmarks konflikt med Sverige 1563-1570, 1982) ikke nævnes i litteraturlisten, ligesom der slet ikke tages hensyn til hans synspunkter i teksten.

Sammenligningen af danske og svenske retsforhold bliver aktuel i behandlingen af forholdene i Skåne efter 1658. På s. 124 nævnes det, at den skånske adel i kraft af sine danske privilegier havde *ret til at dømme sine bønder* – (»gärdrätt«) og havde hals- og håndsret, hvilket siges at være retten til at opkræve den løsesum, hvormed en dødsdømt kunne redde sit liv. Begge påstande er jo helt fejlagtige. Eksemplet kunne tyde på, at der stadigvæk er behov for komparative studier i de nordiske landes historie.

Bogen refererer mange steder forskellige forskeres bidrag til historiske problemkomplekser. Ivrigt læsere, der gerne vil læse de originale bidrag til debatterne, bliver desværre i nogen grad ladt i stikken. I modsætning til seriens første bind er der nemlig her kun en stærkt selektiv, alfabetisk bibliografi uden kommentarer, og teksten har kun ganske få henvisninger til litteraturen.

Frihedstiden er i Sverige den traditionelle betegnelse på tiden mellem 1719 og 1772, da landet efter nederlagene i Karl 12.s krige så sig reduceret til at være en

nordeuropæisk småstat som før 1560. Michael Roberts (f. 1908), så ubetinget den største udenlandske kender af Sveriges historie, har skrevet en udmærket oversigtsfremstilling af denne periode. Bogen ligger smukt i forlængelse af hans tidligere værker og afrunder et langt livs forfatterskab (The Early Vasas 1523-1611. 1968, Gustavus Adolphus I-II. 1953-58, The Swedish Imperial Experience 1560-1718. 1979, (svensk udgave: Sverige som stormagt. 1980)).

Roberts mener, at selve det ideologiske fundament for Frihedstiden: styret med folkets samtykke i Riksdagen var epokens vigtigste bidrag til Sveriges historie. Derimod lægger han ikke så meget vægt på forekomsten af partier i Riksdagen efter 1738 (»Hattene« og »Mössorna« (=huerne). Forfatteren finder (i modsætning til f.eks. Göran Behre, s. 234-37 i ovennævnte bog) ikke at partierne kan sammenlignes med moderne partier, især fordi der ikke var noget fast medlemskab, således at det i praksis er umuligt at afgøre, hvilket parti den enkelte rigsdagsmand tilhørte.

Bogen forudsætter et bredt kendskab til Sveriges, Englands og Vesteuropas politiske historie i perioden og tilbage til 1500-tallet for at forstå forfatterens henvisninger og sammenligninger. Dispositionen af bogen gør den ikke lettere læselig, for de to første kapitler om Sveriges nye status som småstat og de svenske friheder i praksis kræver næsten, at man har læst resten af bogen, der er en mere kronologisk gennemgang af perioden.

Den økonomiske udvikling beskæftiger Roberts sig ikke meget med. Det er dog påfaldende, at priserne tredobles mellem 1740 og 1760, og også om den vigtige lovgivning om den begyndende udskiftning af fællesskabet, »storskiftet« 1757-62, kunne man godt have ønsket lidt flere oplysninger. Disse emner stod dog i snæver sammenhæng med den politiske udvikling.

Men der er skrevet meget om det andetsteds, og det må være helt legalt i en bog som den foreliggende, at forfatteren koncentrerer sig om den politiske historie. Netop dette felt behersker Michael Roberts som få andre i en elegant angelsaksisk stil kombineret med meget fyldige henvisninger til kilder og litteratur.

Karl-Erik Frandsen

ROLF FLADBY: Samfunn i vekst – under fremmed styre. Handbok i Norges historie V (1536-1660). Oslo, Universitetsforlaget, 1986. 280 s. 270 n.kr.

Det nyeste bind af Norges svar på Carlsson-Rosén og Gyldendal dækker »adelsvældens« periode og i snævrere, norsk forstand første akt af »lydriketida«. Meget bevidst har Rolf Fladby dog i titlen fremhævet samfundsudviklingen. Skulle man sætte ham i bås, måtte det blive den teknisk-kvantitative. Den ydre, politiske ramme får, hvad der tilkommer den, men det er tydeligt næringsveje, folketal og administration, der først og fremmest optager ham.

Resultatet er blevet en engageret, gedigen og ukunstlet fremstilling. I harmonisk afrundede afsnit fremlægges materiale og hovedlinier efterfulgt af forsknings- og litteraturoversigter. Navnlige de sidste er formuleret med mønstergyldig klarhed – og som en selvfølge er den nyeste danske forskning inddraget. Hvor ofte er i grunden det omvendte tilfældet?

Den traditionelle jagt på kritisable punkter giver et magert udbytte. Grevefejden kniber det med at hitte rede i, og udtrykket livegenskab om de danske bønder